

Van het recht van de sterkste tot bezit

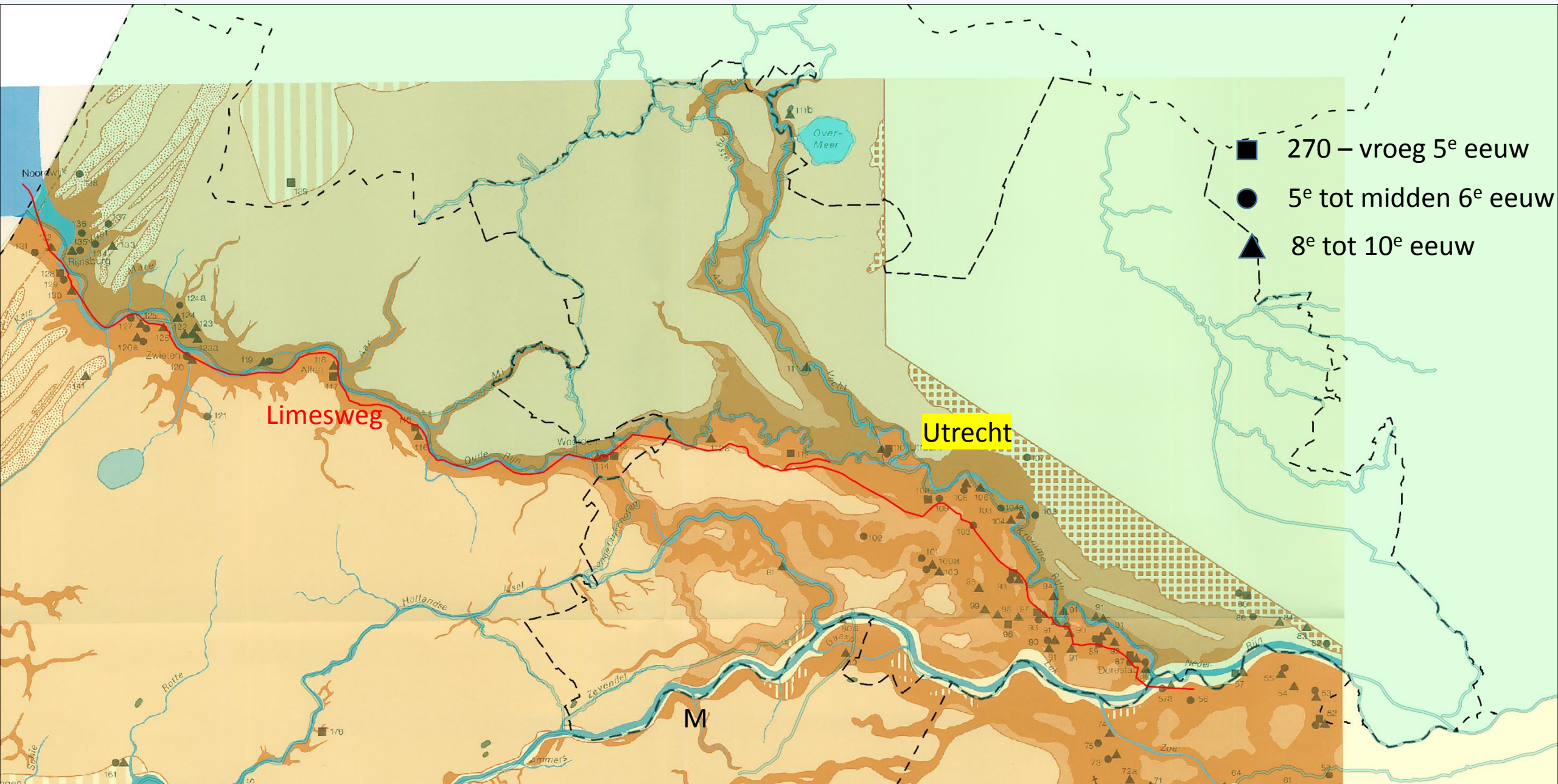
De geschiedenis van grondbezit, een reconstructie

Kadastrale Kaart in de Romeinse tijd

Het recht van de sterkste

Archeologische vindplaatsen tot 1000

Van het recht van de sterkste tot bezit

“Het Romeinse Rijk”

Later Merovingen
en Karolingen

Houden

Koninklijk recht op
land en water

Schenken

Van het recht van de sterkste tot bezit

“Het Romeinse Rijk”

Gebieden

700 -1100

Later Merovingen
en Karolingen

Bestuur

- Leger
- Geestelijkheid
- Politiek
- Bevolkingsgroei

Van het recht van de sterkste tot bezit

“Het Romeinse Rijk”

Gebieden

700 -1100

Later Merovingen
en Karolingen

Van het recht van de sterkste tot bezit

“Het Romeinse Rijk”

Gebieden

700 -1100

Later Merovingen
en Karolingen

Bestuur

- Leger
- Geestelijkheid
- Politiek
- Bevolkingsgroei

-Kloosters

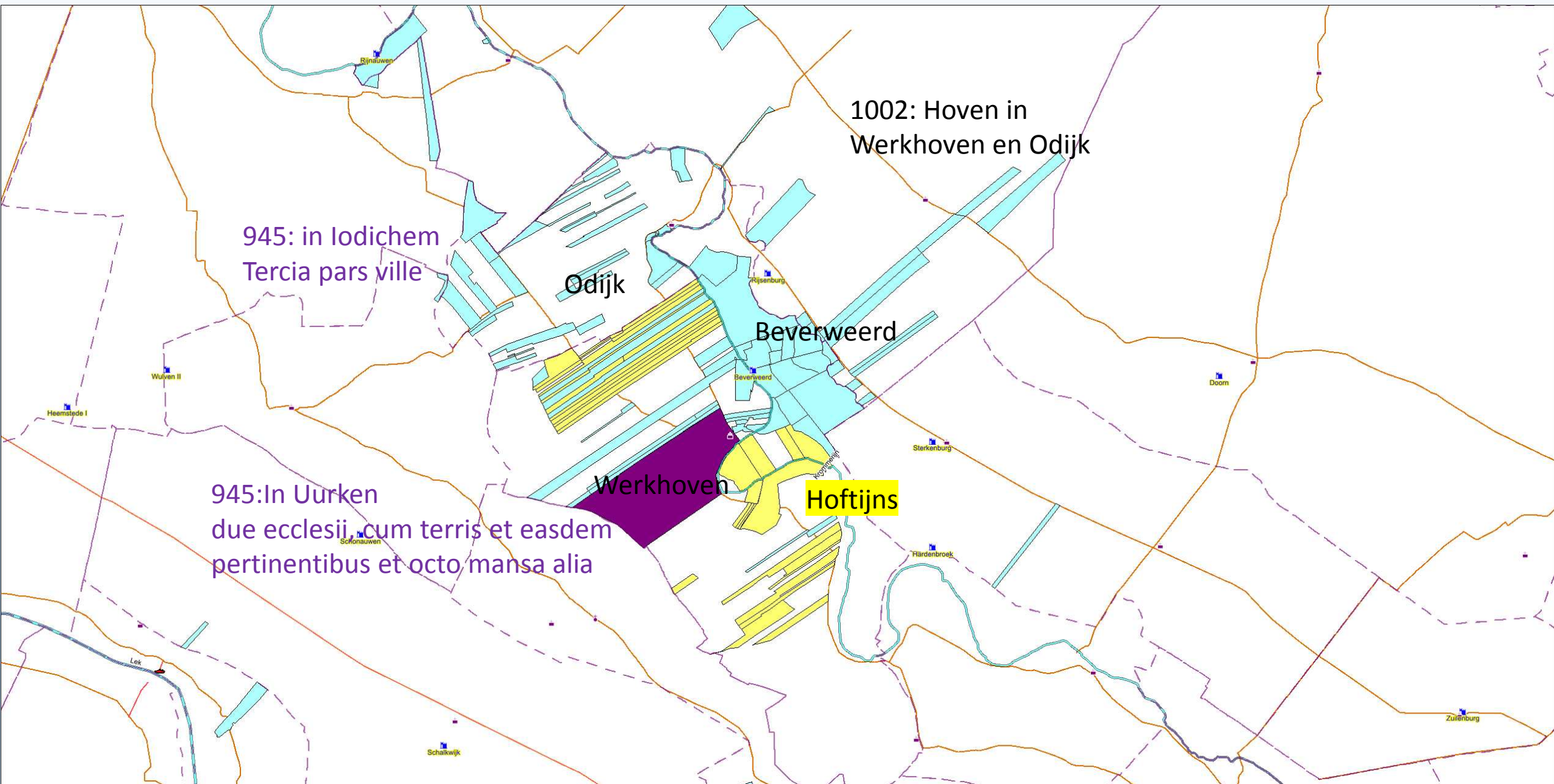
Deutz
Fulda
Werden
Elten
Berne

1002: Keizer Otto III aan de kerk van Keulen
Hoven in Wijk, Werkhoven en Odijk,

↓
1019: Aartsbisschop Heribert aan abdij Deutz
↓ ↓ ↓
Graaf van Gelre Bisschop Heer van Beverweerd ?
↓
Heer van Gaasbeek (leen)

723: Karel Martel aan het Munster in Utrecht:
alles onder de zeggenschap van de fiscus in en om de
castella Utrecht en Vechten met alle toebehoren.

855: Folckerus aan abdij Werden:
4 ½ hoeve van 5 personen in Rhenen,
Een boer met 2/3 van een hoeve in Remmerden,
3 boeren met elk 2/3 van een hoeve in Tuil,
Alles wat hij heeft in de Neude bij Rhenen,
een weide met 30 varkens in Renswoude?

1002: Hoven in
Werkhoven en Odijk

945: in Iodichem
Tercia pars ville

Odijk

Beverweerd

Werkhoven

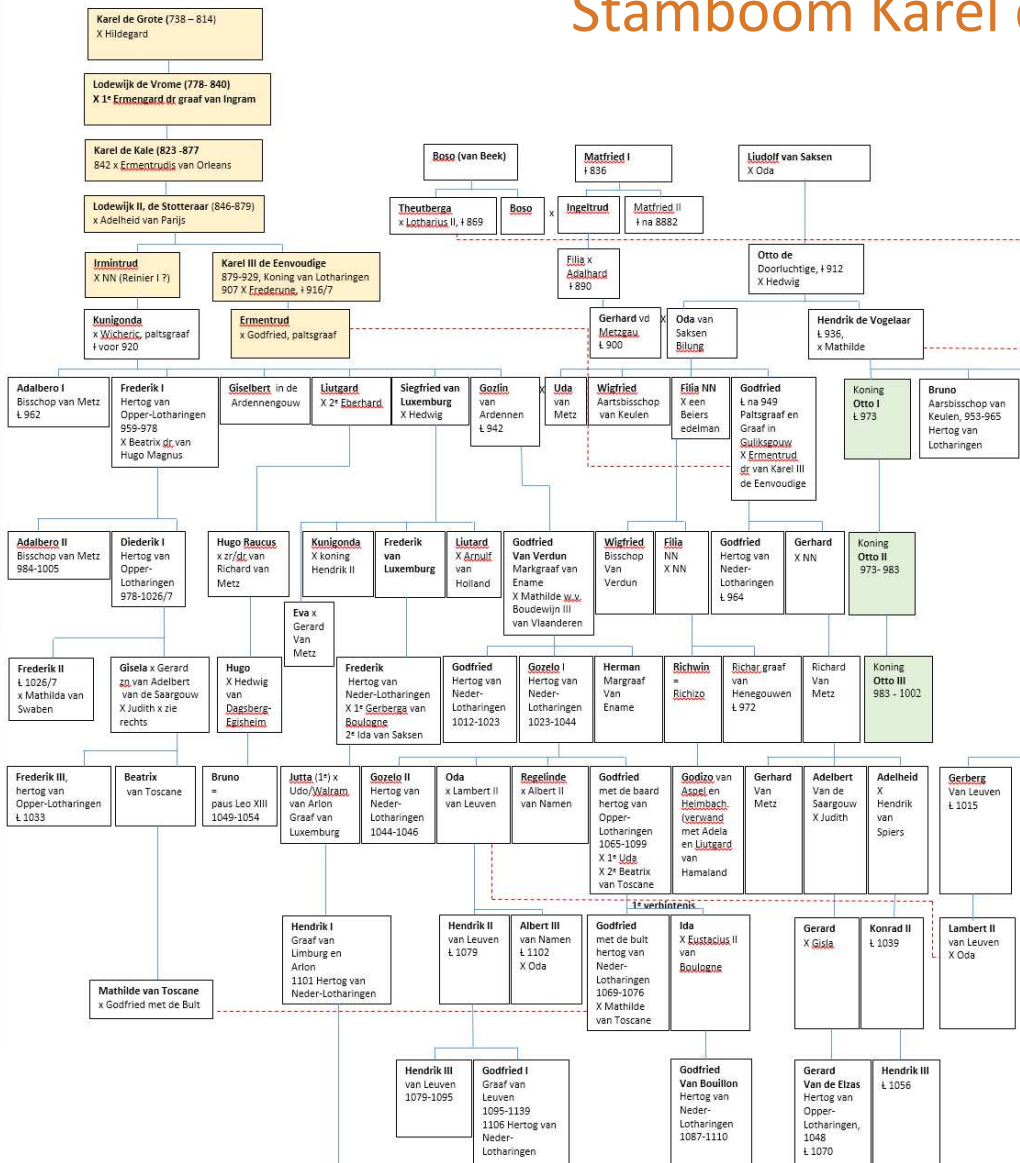
Hoftijns

945: In Uurken
due ecclesii cum terris et easdem
pertinentibus et octo mansa alia

Stamboom Karel de Grote

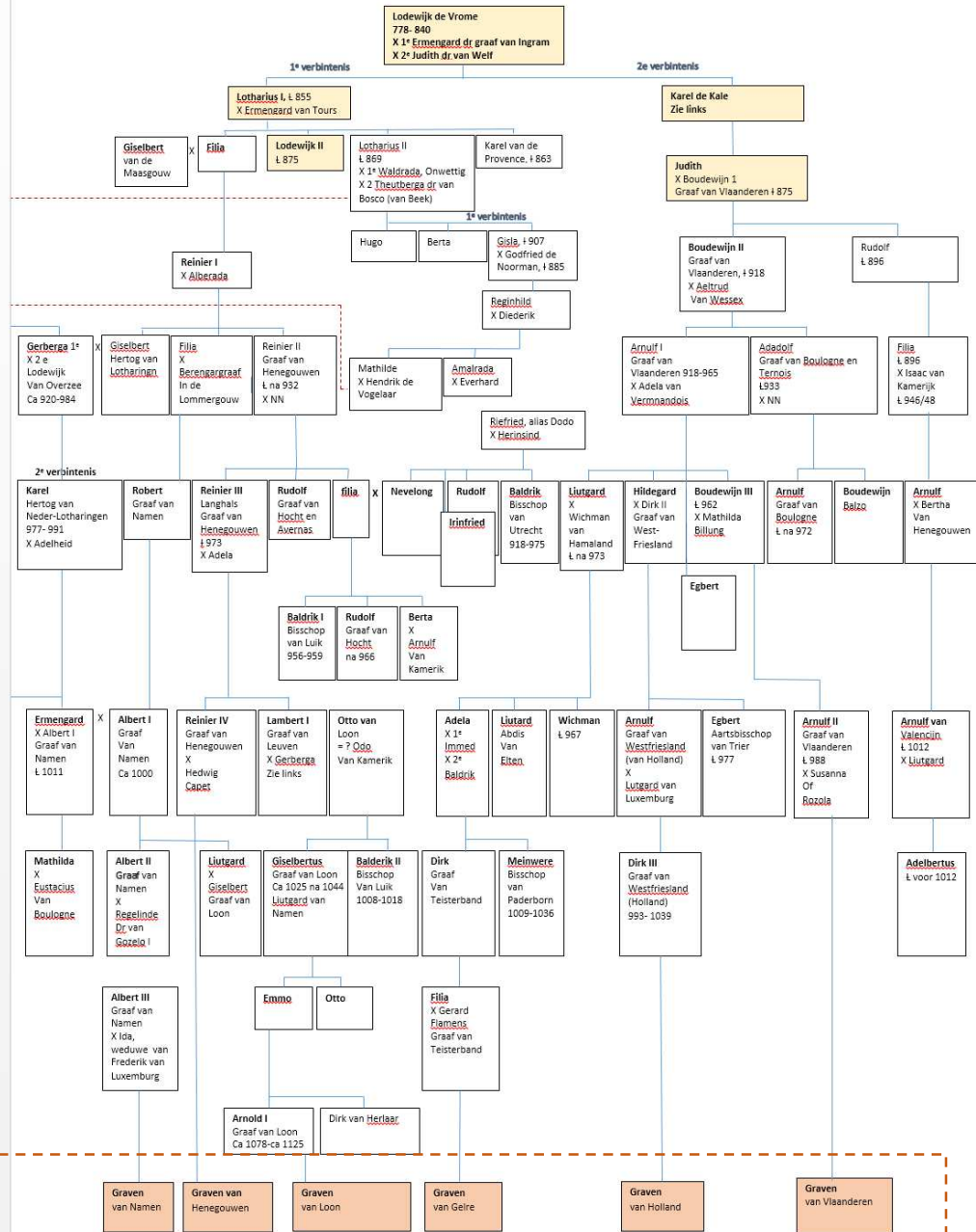
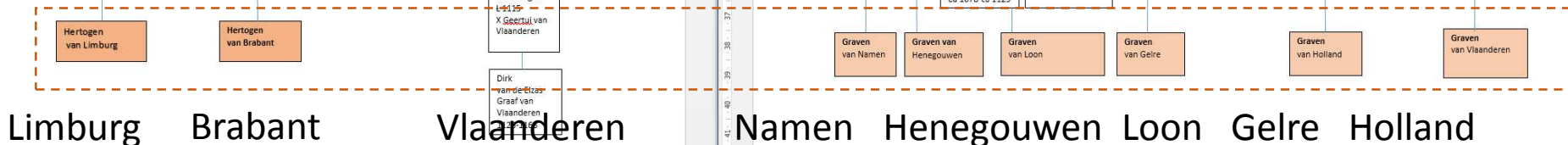
Bron: J.M.van Winter

ca 800

ca 1100

Adel

Namen Henegouwen Loon Gelre Holland

Kadaster 1000

Commemoratio,
bisschoppelijke goederenlijst, ca 945

Klooster Deutz, 1000-1002
Klooster Werden, 1000-1100
Abdij Elten, 968, 996
Klooster te Werden, 950-1050
Abdij Fulda

Schenkingen na 1000:

Bevestiging door Koning Hendrik III
aan de kapittels van St Maarten
(Dom) en St Marie

1000: Er is sprake van bezit.....
..... maar de bronnen zijn schaars en de grenzen vaag

Hoven binnen een gouwen- en parochiestructuur

Ontstaan van landheerlijkheden

Goederen door heel Nederland

3 hoven in Wijk, Werkhoven en Odijk
Renswoude
Goederen in Soest en Hamaland
Goederen in Houten en Eiteren
Goederen in Leersum, Rhenen en Ginkel

Alle koninklijke goederen in de
Gouw Lek en IJssel

Geschiedkundige atlas van Nederland, C.L. Brinkman, Amsterdam 1890

Bezit / Rechten op de grond

Wereldlijk Recht **Rechtsmacht**, hoge en lage en heerlijke rechten, rechtspraak, visserij, patronaatschap v/d kerk, benoemingen etc.

Recht van heffen van **tijns**, hoftijns of ontginningstijns

Gebruiks- en beschikkingsrecht over de **grond**

Kerkelijk Recht Recht van heffen van een **Tiende** van de opbrengst

Deuteronomium 12: 11 : afdracht een tiende van de oogst aan de Joodse Tempel

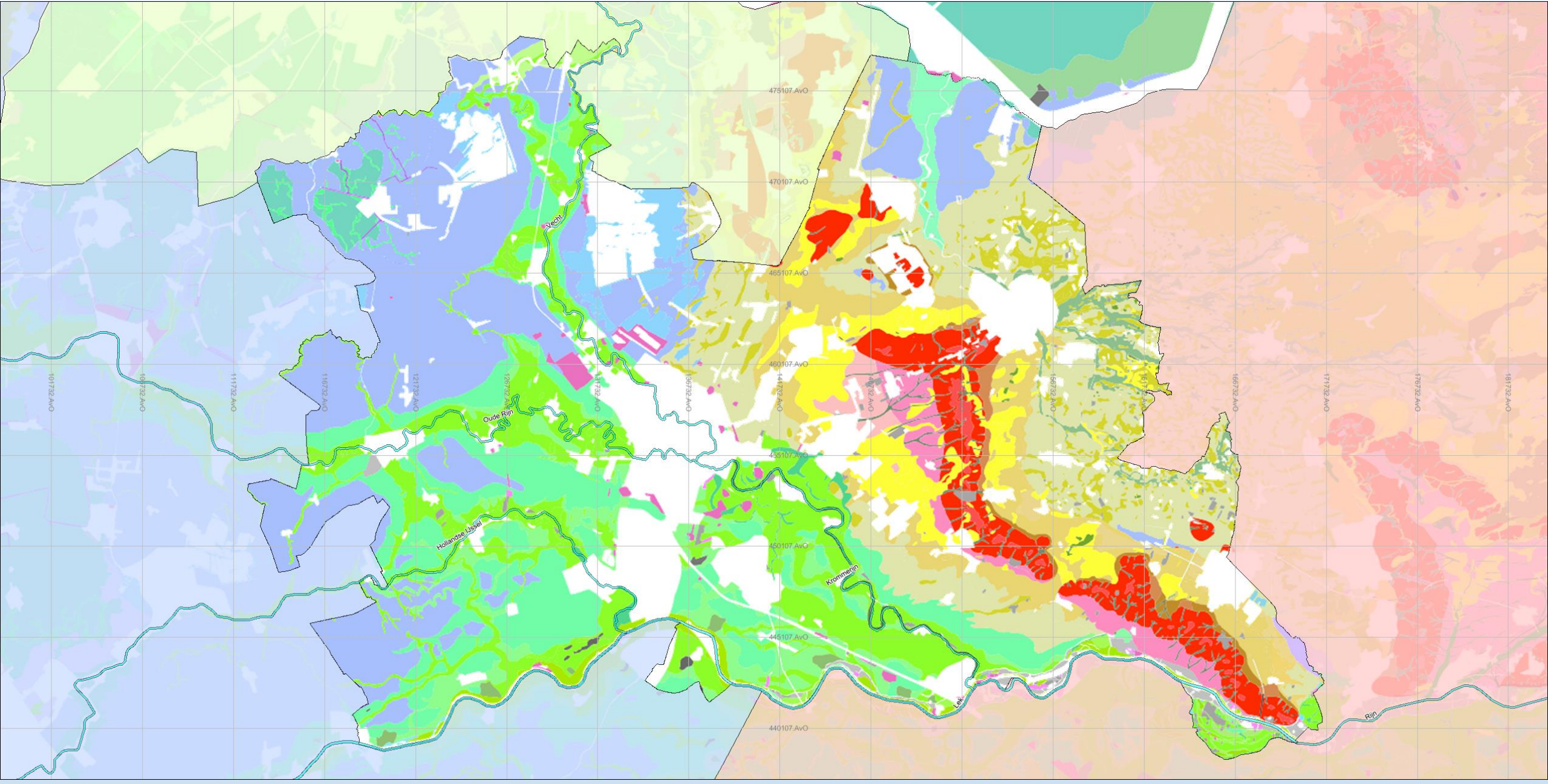
Europa: Pepijn III, 714 – 768: sociale belasting ter financiering van armenzorg, onderhoud priesters en gebouwen

De Grote Ontginningen 1000 - 1200

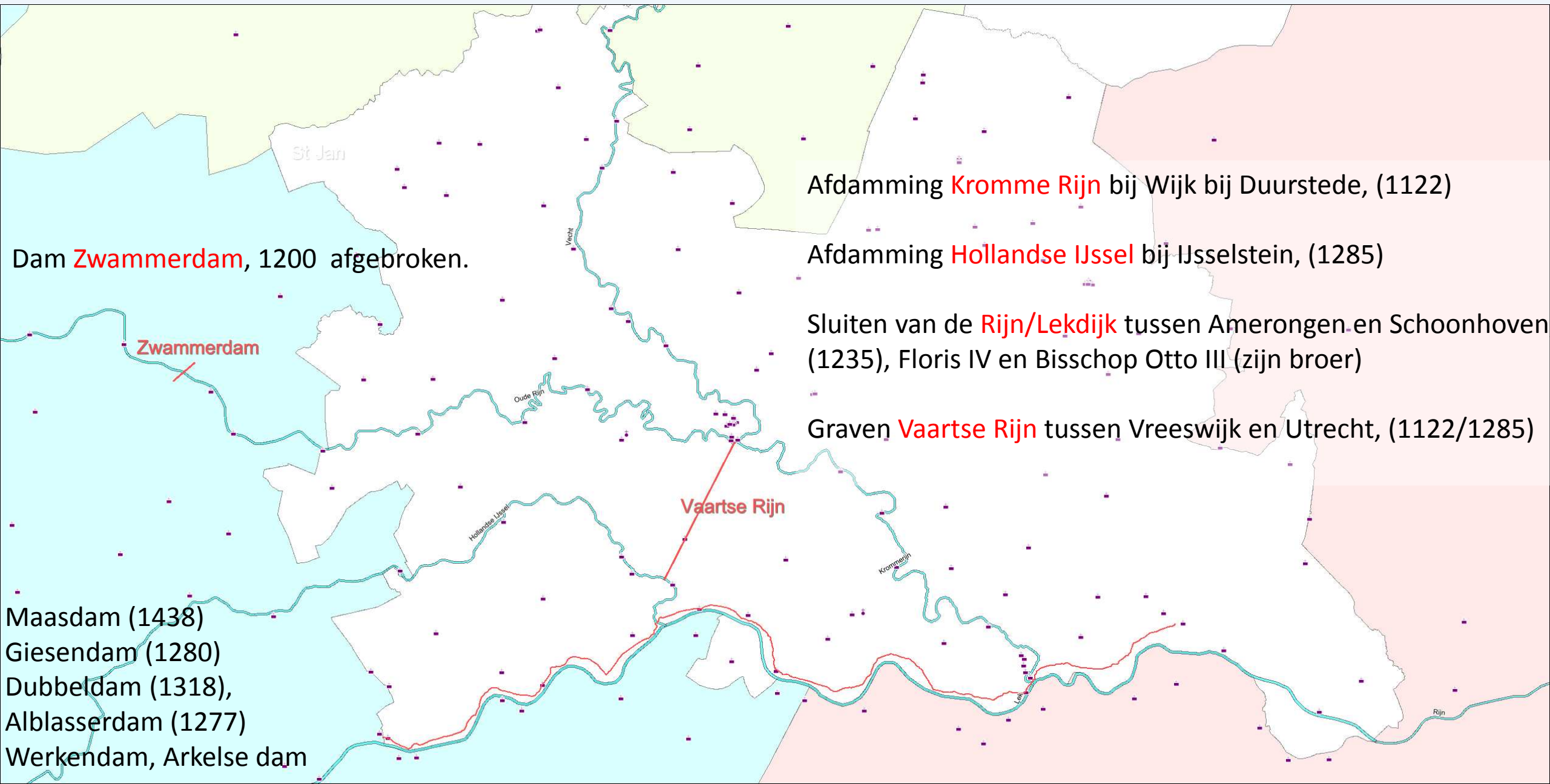
Gerechten

Geomorphologie

Strijd tegen het water

Afdamming **Kromme Rijn** bij Wijk bij Duurstede, (1122)

Afdamming **Hollandse IJssel** bij IJsselstein, (1285)

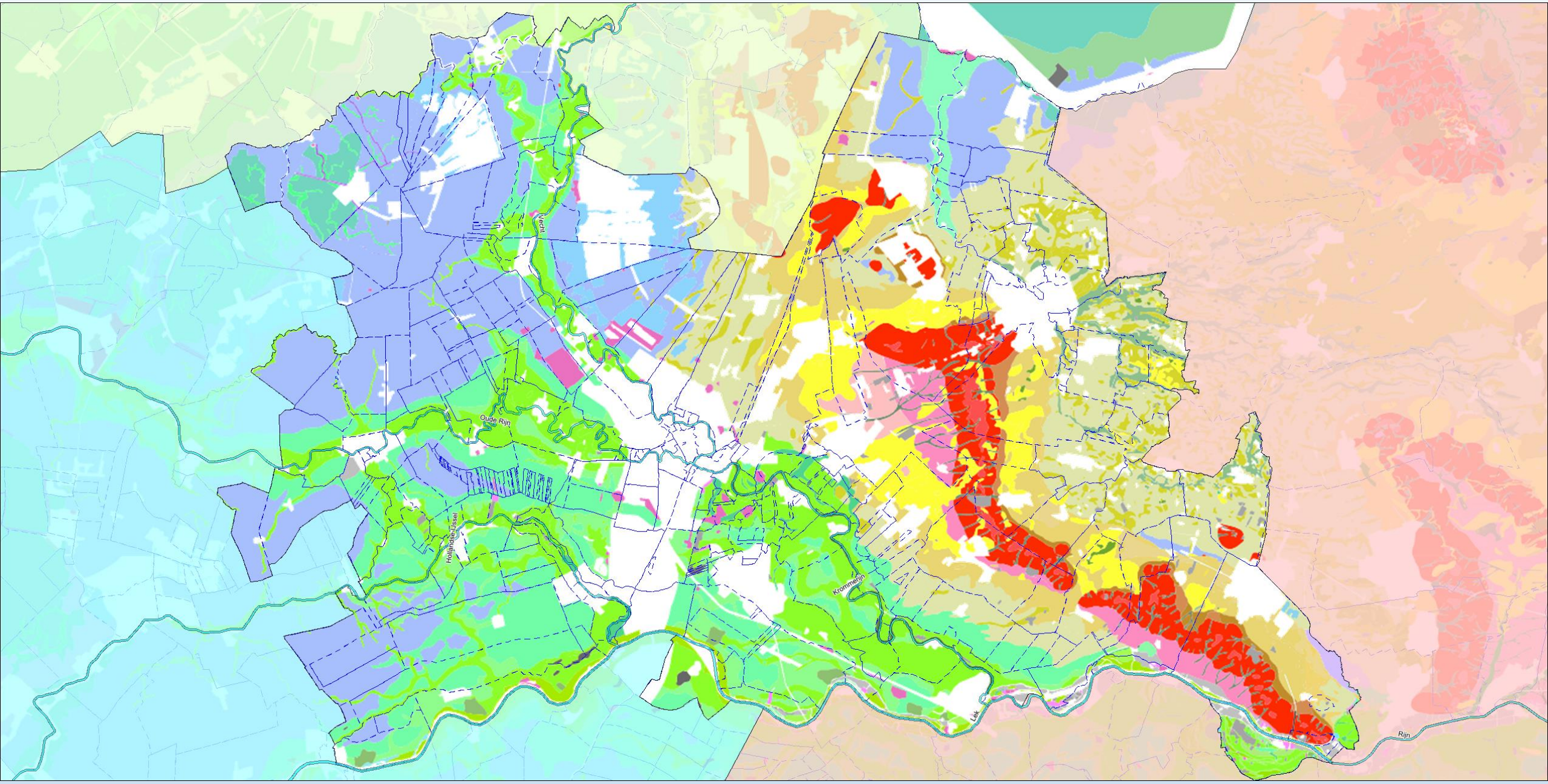
Sluiten van de **Rijn/Lekdijk** tussen Amerongen en Schoonhoven (1235), Floris IV en Bisschop Otto III (zijn broer)

Graven **Vaartse Rijn** tussen Vreeswijk en Utrecht, (1122/1285)

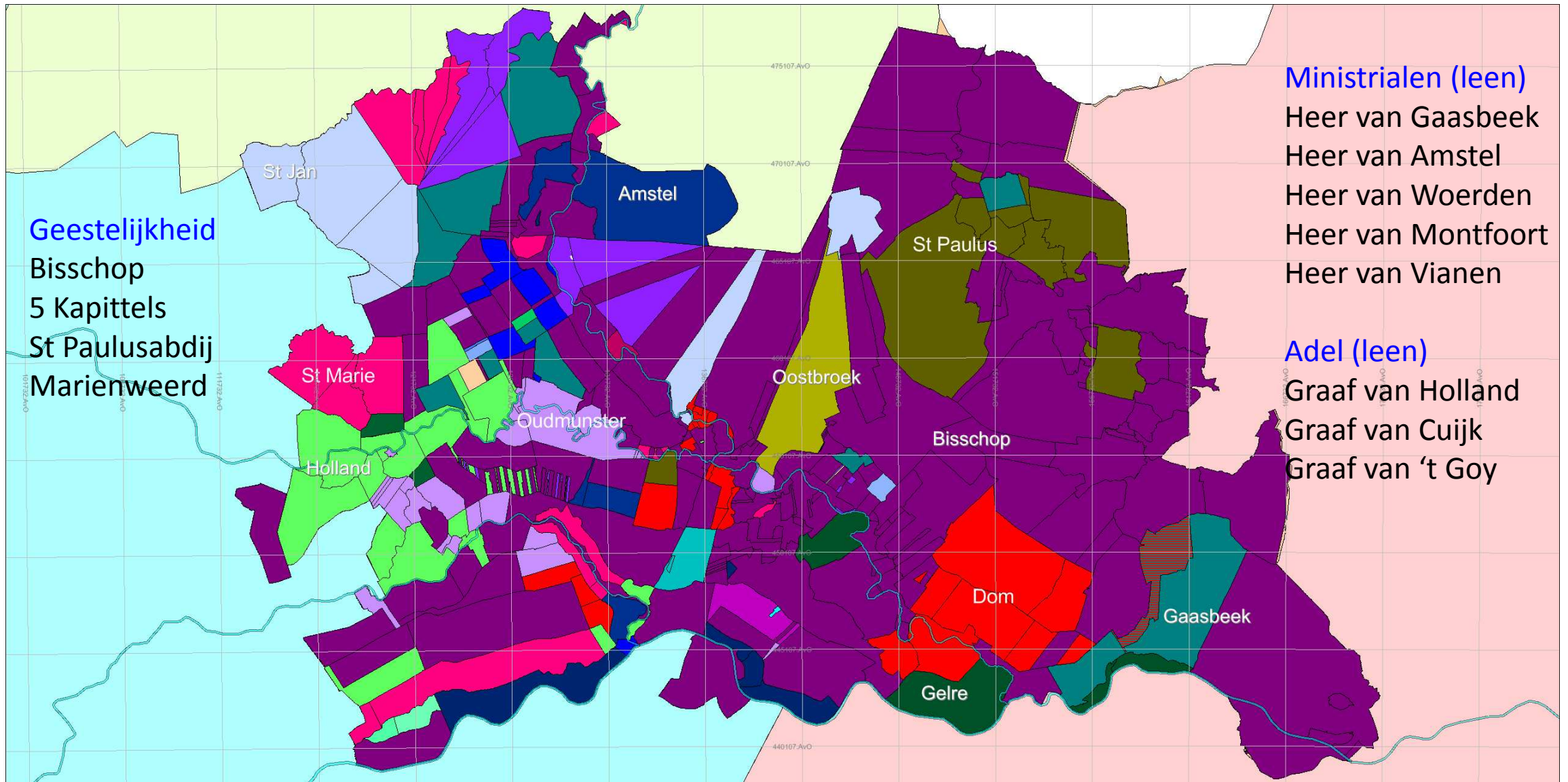
Dam **Zwammerdam**, 1200 afgebroken.

Maasdam (1438)
Giesendam (1280)
Dubbeldam (1318),
Allasserdam (1277)
Werkendam, Arkelse dam

284 gerechten

Gerechtsheren

221. (Vianen)

1392

- Gerecht, tijns en tiende van **Otterspoorbroek**, strekkend van de Rijn aan de Danne tot de kerkwetering;
- de Westengtiende, de Haartiede, de Kleine tiende, de Dolretiende alle met gerecht;
- de tiende van **Dannensluis** (Hannaesluis) tot **Nigtevecht**;
- het **Dolregood**, strekkend van de Vecht tot de Broekdijk, boven: de graaf van Holland met 4 M, waar Nijenrode op staat, beneden: de Weldige van Nijenrode;
- Het gerecht van **Breukelen buitendijks** en de hofsteden in Breukelen, (1401: vermeerderd met 10 M in het kerspel Breukelen in Otterspoorbroek, strekkend oost tot het gerecht van de bisschop van Utrecht en west tot het gerecht van heer Wouter van Mijnden, boven: Jan Splintersz. en Splinter Jansz., beneden: Hendrik Loefsz. en Splinter van Evenaar met kinderen).

114 (Bisschop)

1394

Het goed **Hoencoop**, met gerecht, tijns en tiende en met al zijn toebehoren zoals gelegen in het Kerspel Oudewater

4. (Altena)

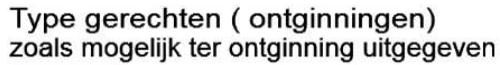
.....

Het ambacht **Barendrecht**, begrensd door IJsselmonde, Riederambacht en het ambacht van heer (Daniel) van Merwede

Verdeling bezitselementen & rechten op de grond

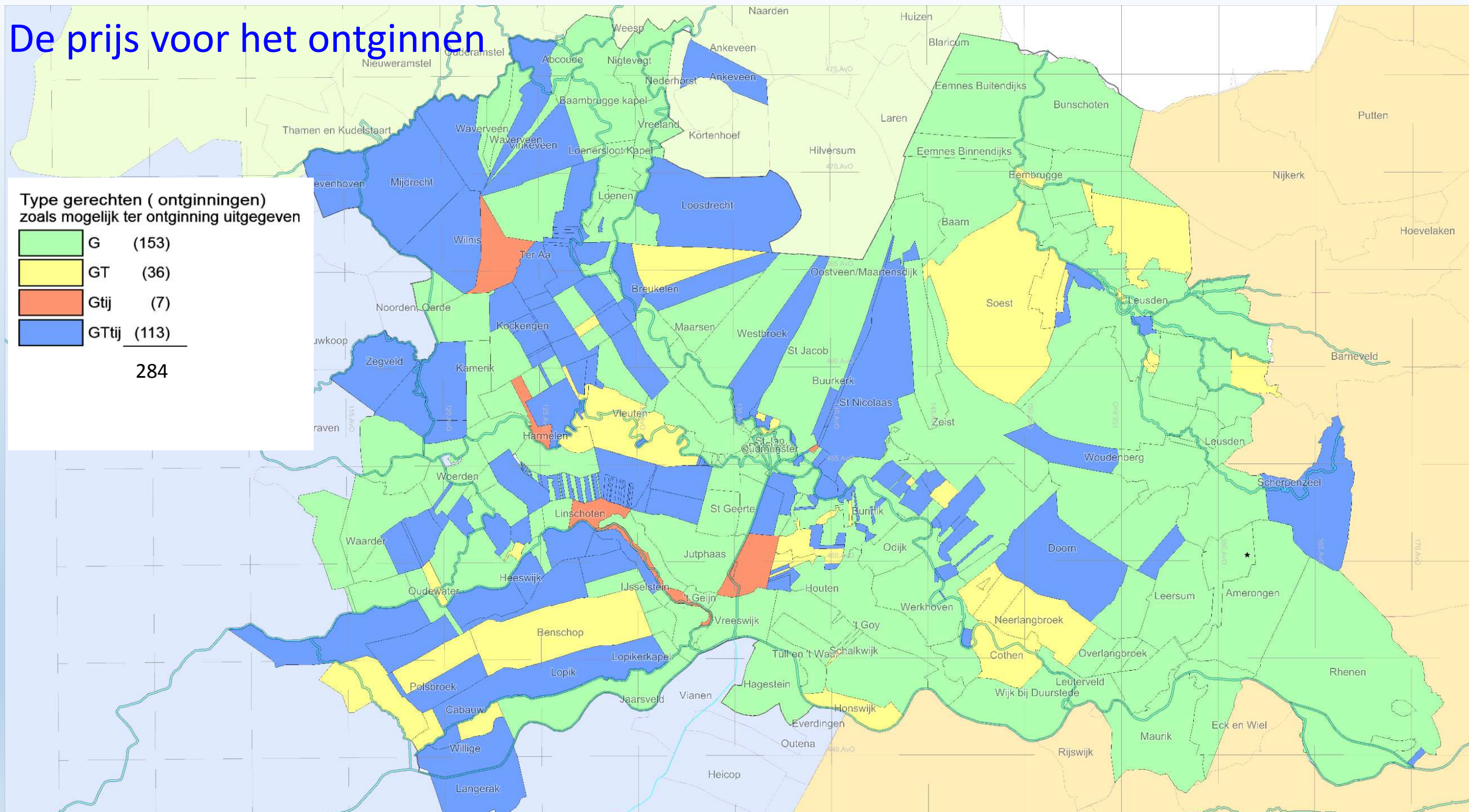
<u>Landsheer</u>	<u>Gerechtsheer</u>	<u>Bezitters/gebruikers</u>	
	284	15-20.000 percelen	
Bisschop	Locator	Grondbezitter	Gebruiker
GrGtijT	-	-	P
GtijT	-	Gr	P
tijT	G	Gr	P
T	Gtij	Gr	P
tij	GT	Gr	P
-	GTtij	Gr	P
-	GrGTtij	-	P
			
Grondbelasting	Locale belasting	Pacht/hypotheek	
Provincies	Kadastrale gemeentes	Percelen	Vrij verhandelbaar
	97	31.000	Afschaffing leenrecht in Franse tijd
			1848: Afschaffing Heerlijke rechten
			1909: Afkoop van het tiendrecht
			Tijns, opbrengst < kosten

De prijs voor het ontginnen

	G	(153)
	GT	(36)
	Gtij	(7)
	GTtij	(113)

284

BIESBOS

1432: St
Elisabethsvloed

Stapsgewijze
inpoldering
↓
Na uitvoering
Deltaplan

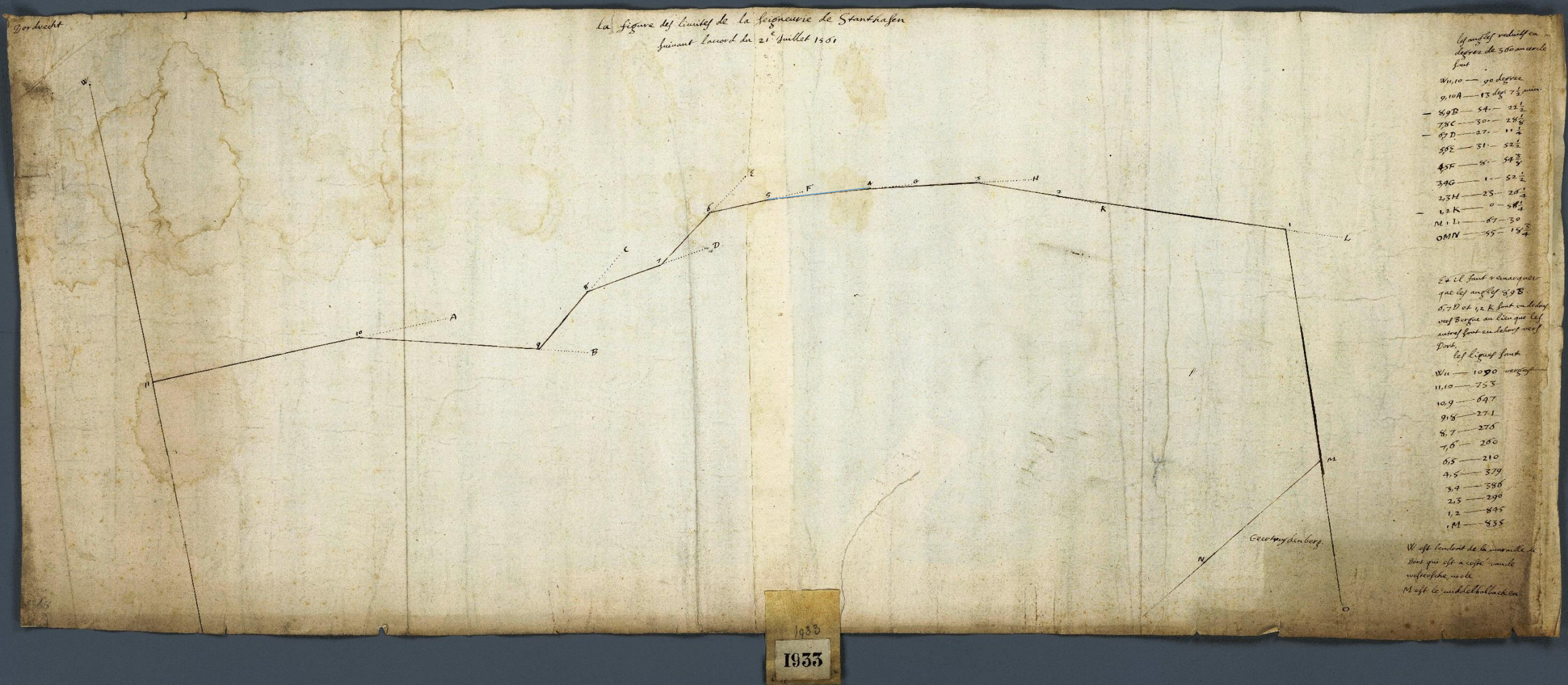

1561

Maas was
gerechtsgrens

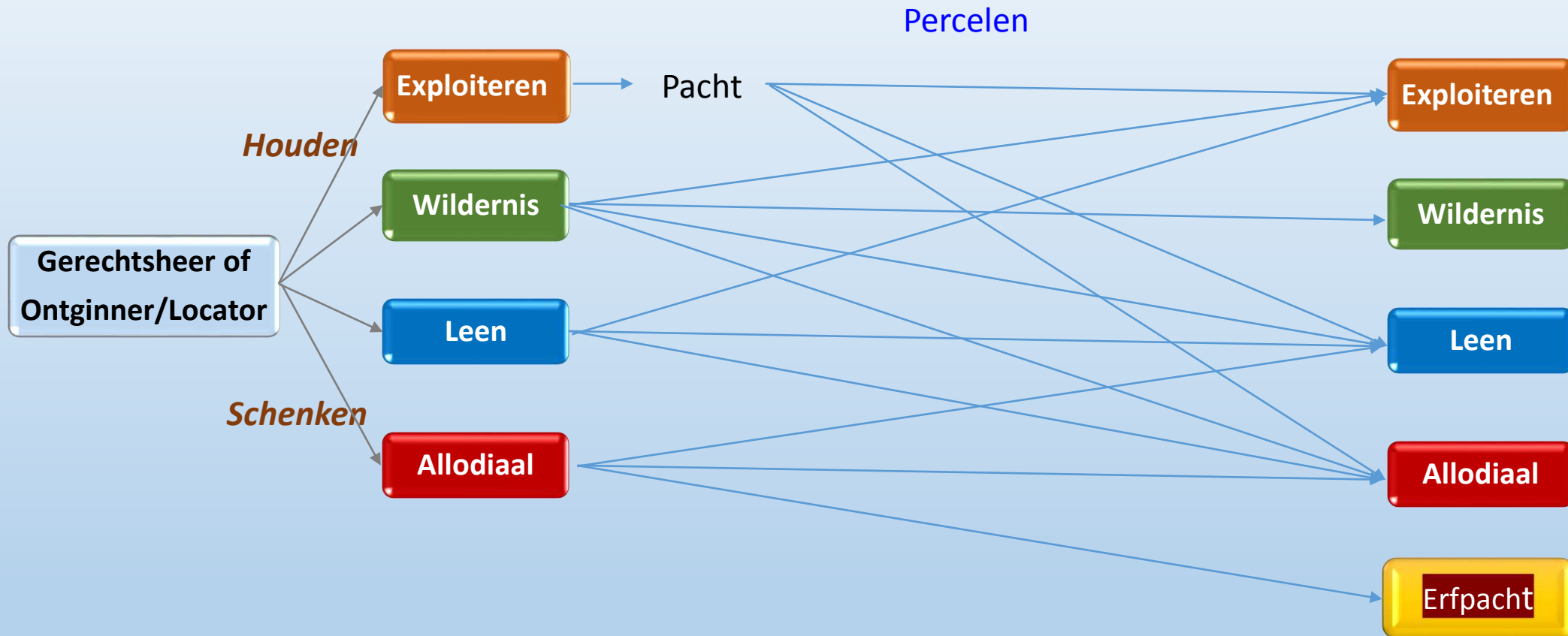
Doel kaart:
Vaststellen van de
visserijrechten
van de prins van
Oranje

La figure des limites de la seigneurie de Stanthasen
suivent l' accord du 21^e juillet 1561

De Grote Ontginningen 1000 – 1200
geen bronnen

1350- 1400
bronnen

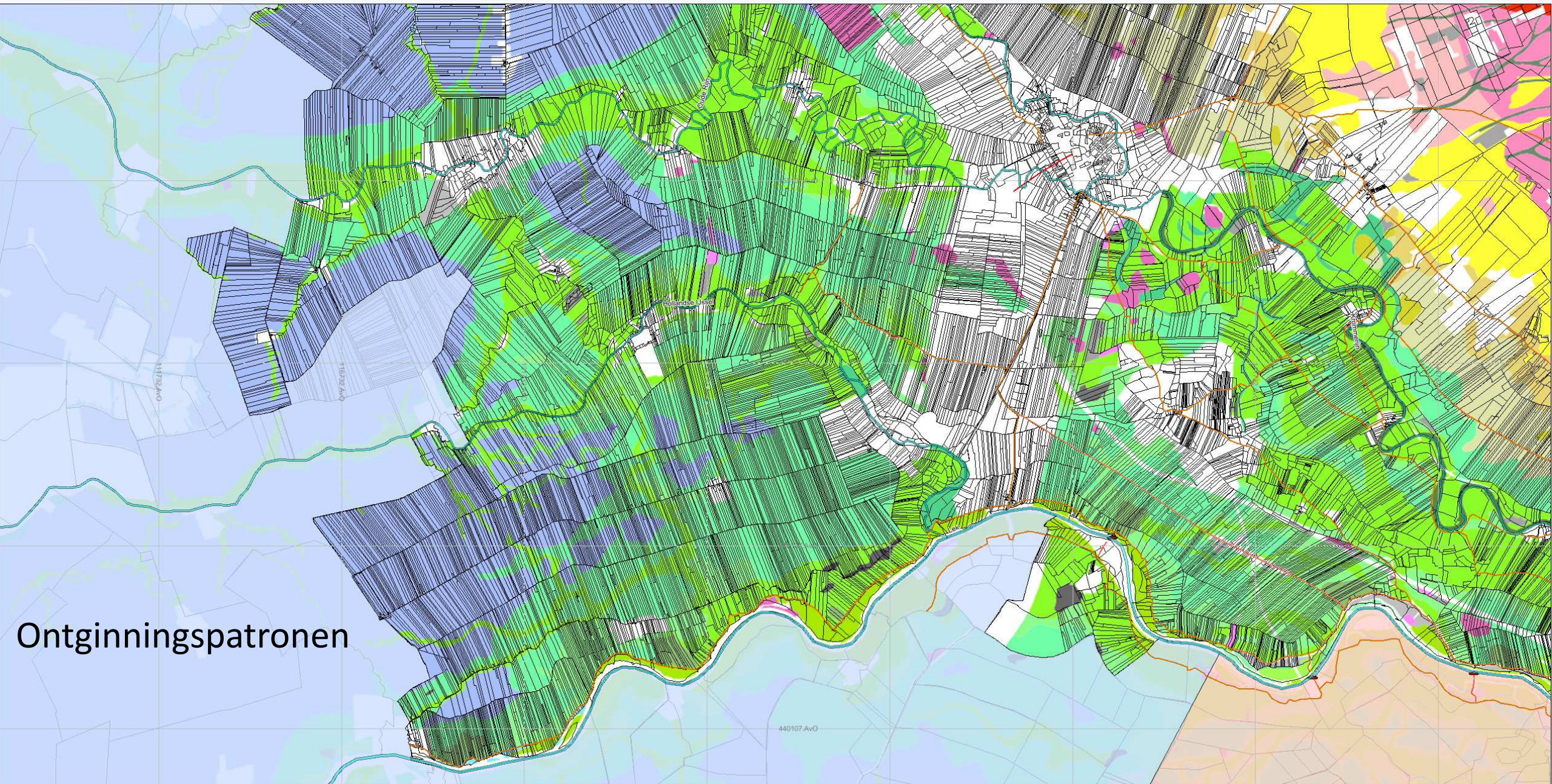

Uitbreiding grondbezit Kapittels en kloosters door koop en schenking;
en verbreking van de leenband
Uitbreiding invloedssfeer leenhoven door opdracht “uit eigen”
Terugkoop leengoed (2/3 van de waarde) of uitkoop

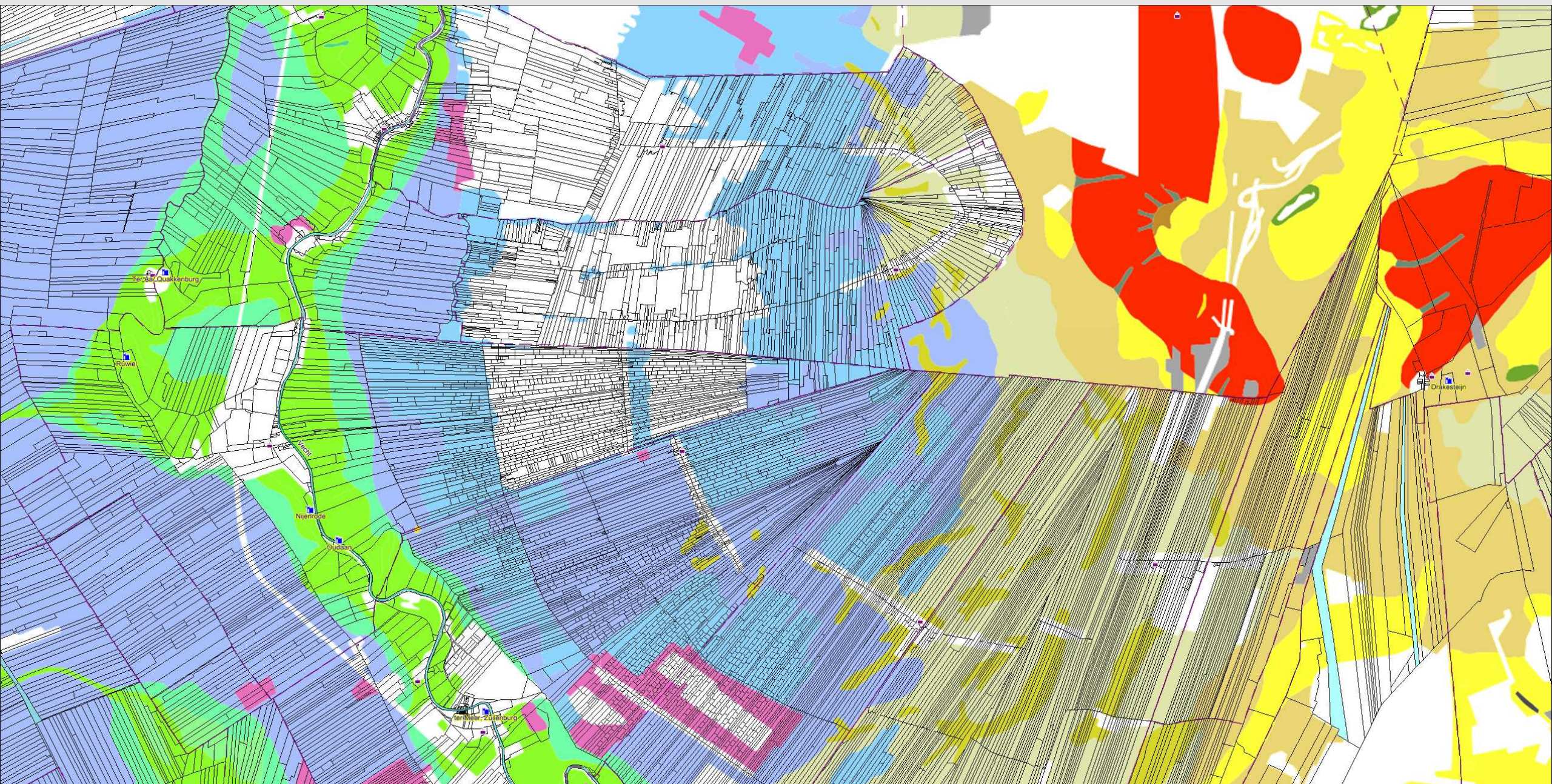

1400

Bezit in percelen

Ontginningspatronen

Ontginningen en namen

Vóór de ontginning

Polsbroek
Neerlangbroek
Diemberbroek
Kattenbroek
Zegvelderbroek
Westbroek
Maarssenboek
Otterspoorbroek

Rosweide
Hoge en Lage Weide
Rietveld

Maarsseveen
Breukelerveen
Waverveen

Driebergen
Woudenberg
Maarsbergen

Tijdens de ontginning

Hoenkoop
Papecop
Benschop
Heycop
Willescop
Oucoop

Achthoven
Tienhoven
Achttienhoven
Werkhoven ?

Betaling der tienden

Pieter Bruegel de jonge

1618

Tiende

Bisdom Utrecht: Utrechtse kerk via **verdeling** aan kapittels & kloosters en via **belening** aan adel en ministerialen

Bezitter **verpacht** jaarlijks in tiendblokken aan tiendkervers

Jaarlijkse maaltijd van de tiendbezitter voor de tiendkervers, afgeschaft vanwege drankmisbruik

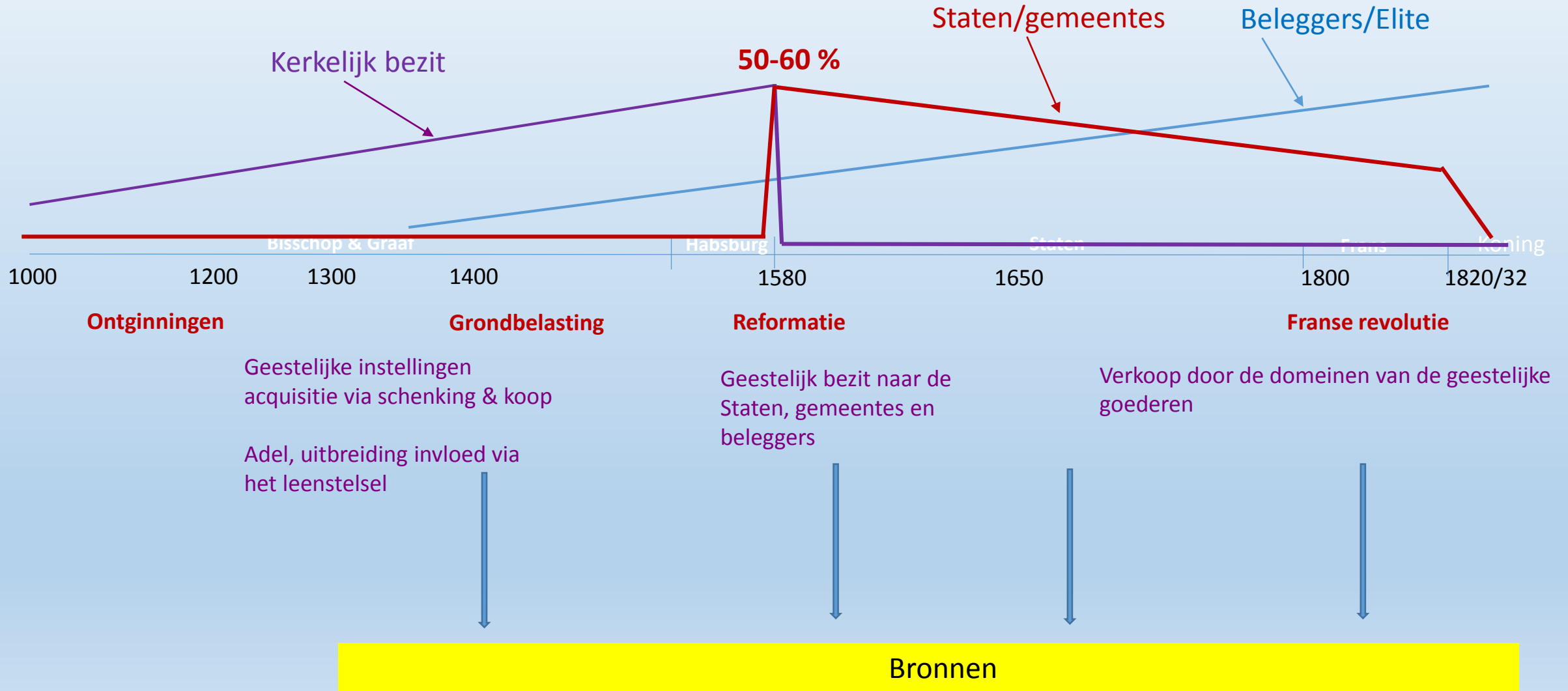
Grove tiend: graanproducten

Smale tiend: Peulvruchten, knollen e.d.

Krijtende tiend: op pasgeboren dieren

Afgeschaft in 1911 en vervangen door een grondbelasting voor 30 jaar

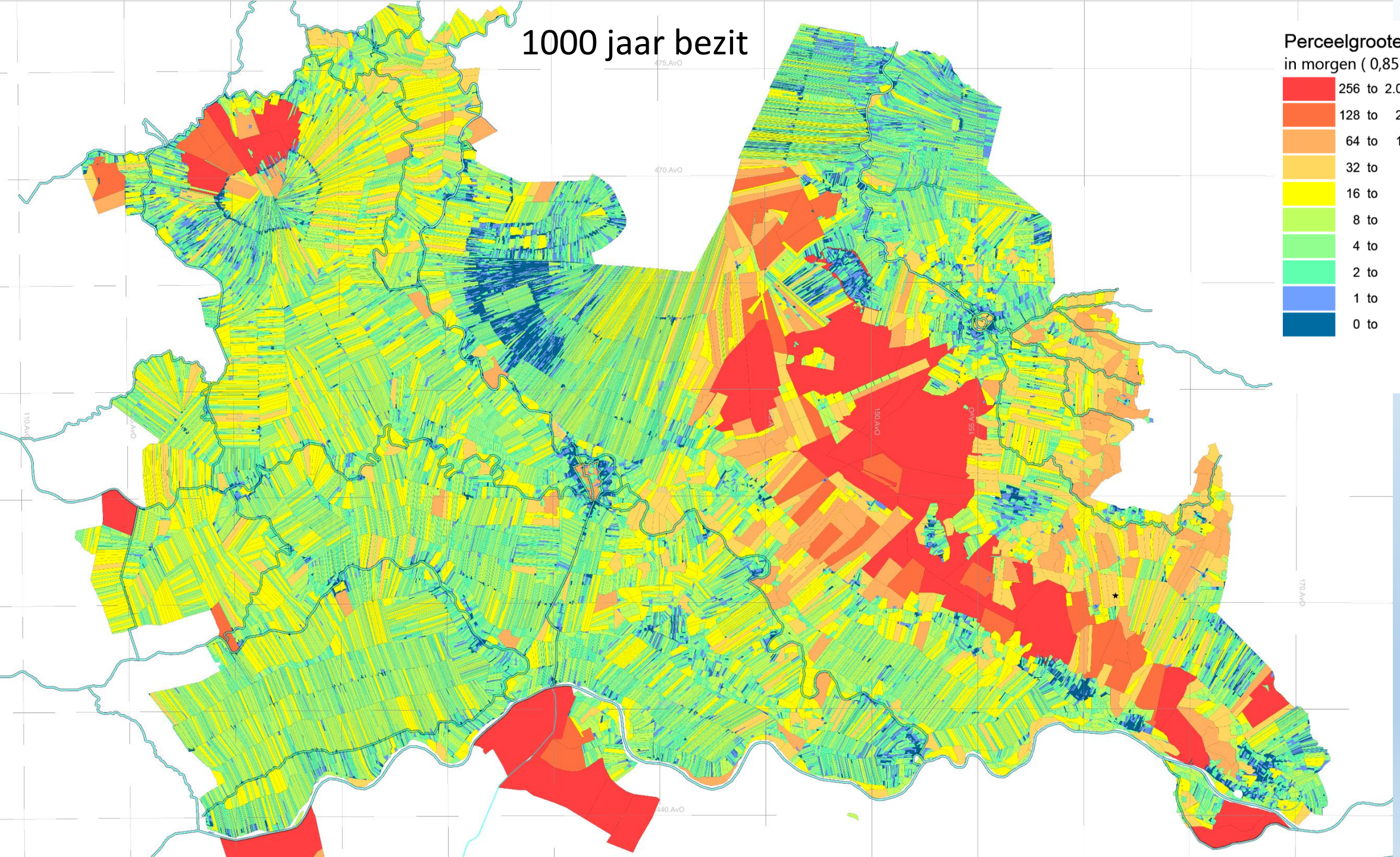
1000 jaar grondbezit

1000 jaar bezit

Perceelgrootte in morgen (0,8516 ha)

	256 to 2.000	(30)
	128 to 256	(31)
	64 to 128	(107)
	32 to 64	(368)
	16 to 32	(1329)
	8 to 16	(3319)
	4 to 8	(6005)
	2 to 4	(6385)
	1 to 2	(4729)
	0 to 1	(9554)

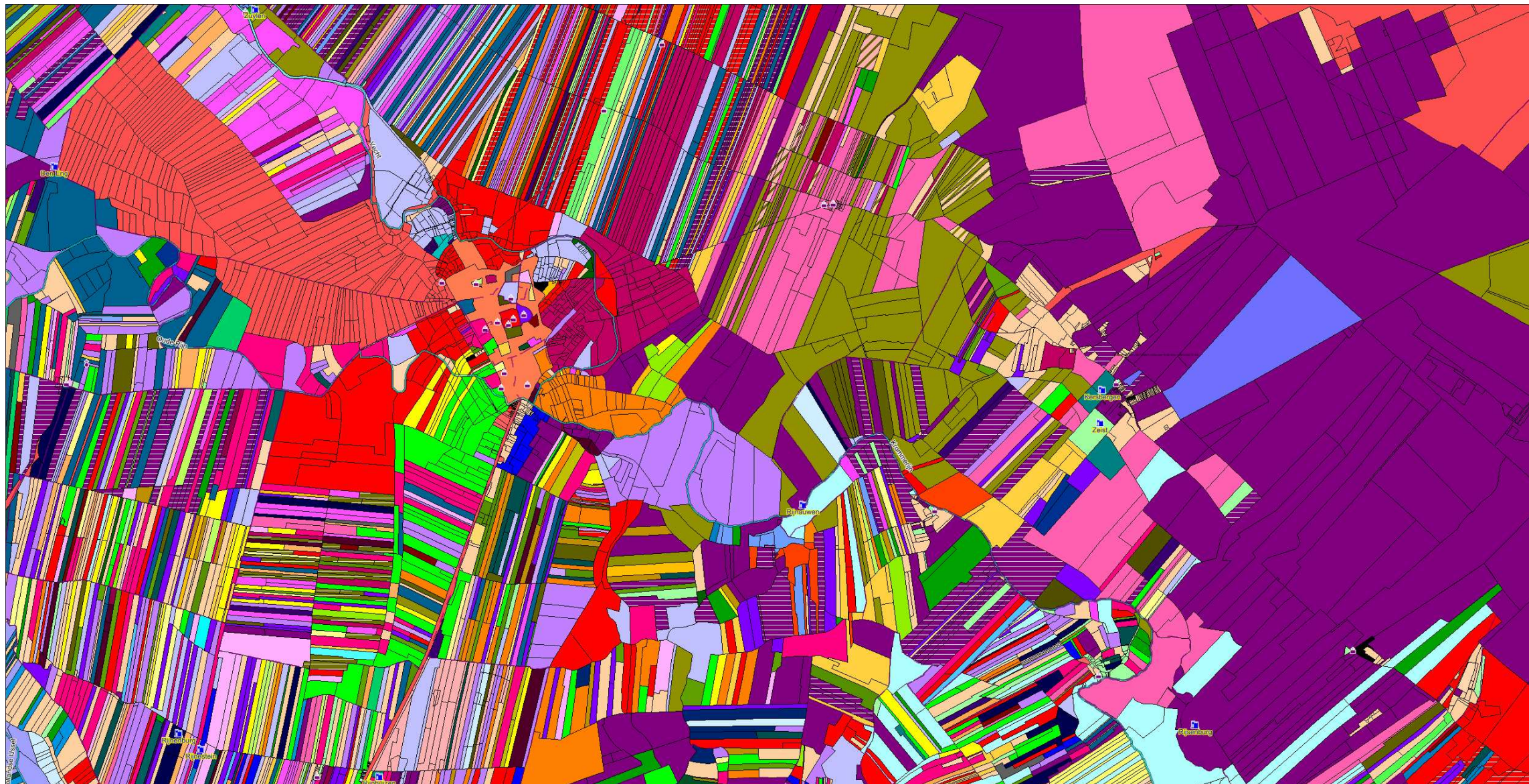

1832 top 20

	ha		
Domeinen	2455	Provincie Utrecht	148.000 ha
Gemeente Soest	1785		
Participanten van de Leusderberg	1689	Ca 8500 bezitters	gem 17,4 ha
George Godart Henry van Reede	1584		
Diversen	1583	Ca 31000 percelen	gem 4,8 ha
Petrus Jodocus Oosthuizen weduwe	1434		
Paulus Willem Bosch van Drakestein	1376		
Johan Huydecoper	977		
Hubert Matthijs Adriaan Jan van Asch van Wijck	969		
Johan Steengragt	937		
De Mijdrechtse droogmaking eerste bedijking	906		
Joost Gerard Godart Taats van Amerongen	861		
Duitse Orde	857		
Gemeente Leersum	768		
Frans Nicolaas van Bern	758		
ZKH de Prins van Oranje	722		
Maurits Jacob van Eijck	712		
Gemeente Amersfoort	683		
Andries Cornelis Willem Munter	653		
Hendrik Ravee	646		

1400 top 20

	ha
Bisschop	18834
Kapittel ten Dom	5278
Gemeente	5153
Gaasbeek	4576
Kapittel Oudmunster	3726
Vrouwenklooster de Bilt	2387
St Laurensabdij Oostbroek	2275
St Paulusabdij Utrecht	2187
Kapittel St Jan	2127
Johanniters	2038
Kapittel St Marie	1975
Parochie	1943
Kapittel St Pieter	1732
St Stevensabdij Oudwijk	1657
Duitse Orde	1537
Allodiaal	1511
Abdij van Berne	1332
St Servaasabdij Utrecht	1093
IJsselstein	907

Waarom?

Het is mogelijk,

Veel historische bronnen geven geografische informatie, maar kunnen niet in kaart worden gebracht,

Huis Sterkenburg, leen 7

1606: Het heetveld in een ongenoemde plaats, strekkend langs de weg naar de horst tot de plaats, waar vanouds een berkenboompje stond, waarbij een "doof" slootje ligt, als scheiding gebruikt door Adriaan Hubertsz,

Bezitsgrenzen geven aanvullende geografische informatie en een handvat aan ontginningsgrenzen en processen,

In toenemende mate een basis voor verder historisch onderzoek en een link naar geologisch, archeologisch, en historisch-geografisch onderzoek,

Een mogelijke link naar tot nu toe onbekende Romeinse vestigingen: Uualricheshem, Braacanhem, Macteshem, Helspenni,

Grondgebruik, grondbezit, dynamiek etc, etc.

Het is leuk

Vragen ?

Meehelpen?

www.vanooststroom.com